географії цей досвід може бути використаний під час організації шкільних метеорологічних і фенологічних спостережень, навчальних екскурсій та краєзнавчих досліджень [3].

Отже, сезонні спостереження є комплексною формою навчально-дослідницької діяльності, що поєднує польові методи, ведення природничого логбука та камеральне опрацювання первинної інформації. Такий формат сприяє формуванню системного географічного мислення, дослідницьких умінь і практичної готовності здобувачів до подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Гулик С. В., Потокій М. В., Таранова Н. Б. Польові практики з ґрунтознавства, топографії, сезонних спостережень: метод. розр. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 46 с.
2. Ковалишин Д. І., Сивий М. Я., Питуляк М. Р. та ін. Основи й методи наукових досліджень у фізичній географії. Тернопіль: Астон, 2014. 260 с.
3. Таранова Н. Б. Особливості проходження практики з сезонних спостережень в природі для підготовки студентів географічних спеціальностей. Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 91-103.
4. Таранова Н. Б. Природничий логбук спостережень та вимірювань: навч.-метод. посіб. для студентів географічних спеціальностей. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2026. 120 с.
5. Таранова Н. Майбутні географи ТНПУ підсумували результати сезонних спостережень у природі: веб-сайт. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. 2026. URL: https://tnpu.edu.ua (дата звернення: 01.10.2026).

Любомир ЦАРИК
доктор географічних наук,
професор кафедри геоекології та гідрології

Володимир ЦАРИК
доктор філософії (PhD) з наук про Землю,
викладач кафедри геоекології та гідрології

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ДЗВЕНИГОРОДСЬКИЙ ГЕОСТАЦІОНАР ЯК ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ПОЛІГОН

Подібні стаціонари на сьогодні представлені не у всіх сусідніх вишах. А його становлення відбулось у далекому 1993 році. До того часу там функціонувала спортивно-оздоровча база факультету фізичного виховання. Деканатом географічного факультету було підготовлено положення про географічний стаціонар як місце

проведення польових навчальних практики. Рішення було підтримано вченою радою університету, головним бухгалтером був попередньо узгоджений штатний розпис. Стаціонар очолив випускник природничого факультету Петро Ганусяк. Ще троє осіб виконували функції чергових сторожів, які підтримували збереження майна і правопорядок на території. Що собою являє територія геостаціонару? Це п'ять дерев'яних «фінських» будиночків, розрахованих на розташування 10-15 студентів з світлим холом, підведеною електроенергією .Головний будинок це – бувша панська покоївня, на часи створення стаціонару у ній функціонувала початкова школа. У будинку простора світла зала з каміном і виходом на балкон, з якого спостерігається панорама величного Дністра. Навколо будинку зростають 300 і 400 річні дуби, горіхи, яблуні, черешні.

На геостаціонарі спочатку проходили практики студентів факультету. Надалі підключилися студенти інших спеціальностей для проходження фольклористичних практик, невдовзі студенти Кам'янець-Подільського університету, Кропивницького, Дніпровського, Харківського університетів.

Наукові дослідження проводили аспіранти Тернопільського та Київського університетів. Обстеження прилеглих територій проводили наукові керівники практик з геології (професор Сивий Мирослав, доценти Демянчук Петро, Гавришок Богдан), з гідрології (доценти Гулик Сергій, Новицька Світлана, доктори філософії Кузик Ігор, Царик Володимир), з кліматології (доцент Чернюк Ганна), з біогеографії, ботаніки (доценти Чеболда Ігор, професор Грицак Людмила), з туристичного ресурсознавства (доценти Царик Петро, Рудакевич Іван), з ландшафтознавства – доцент Стецько Надія.

На геостаціонарі проводили наукові конференції, методичні семінари, посвяти у студенти географічного факультету впродовж останніх восьми років. Долину Дністра в межах с. Дзвенигород досліджували науковці НПП «Дністровський каньйон», старший науковий співробітник інституту екології НАН України Олександр Кагало, професор Київської екологічної академії проф. Олена Байрак та інші.

Геостаціонар ТНПУ ім. В. Гнатюка у с. Дзвенигород на Дністрі доцільно розглядати не лише як базу польових практик, а як освітньо-науковий полігон для комплексного дослідження природних, антропогенних і соціально-екологічних процесів Дністровського регіону.

Рис.1. Дзвенигородські миттєвості

Основні освітньо-наукові завдання геостаціонару вбачаємо у наступному:

1. Проведення польових навчальних практик. Стаціонар забезпечує можливість практичного закріплення знань із фізичної географії, геоекології, ландшафтознавства, гідрології, ґрунтознавства,

біогеографії та природокористування.

2. Формування польових дослідницьких компетентностей. Студенти можуть опановувати методики маршрутних спостережень, опису геосистем, геоморфологічного профілювання, картографування, відбору проб води, ґрунту та рослинності, GPS/GIS-фіксації об'єктів.

3. Дослідження Дністровської річково-басейнової системи. Розташування на лівобережжі Дністра створює особливо сприятливі умови для вивчення взаємодії річки – долини – схилів – водозбору – антропогенного освоєння. Головна річка – притоки.

4. Моніторинг геоекологічного стану території. Геостаціонар може виконувати функцію довготривалого пункту спостережень за змінами ландшафтів, станом водних екосистем, ерозійними процесами, рослинним покривом, землекористуванням та антропогенним навантаженням у системі комплексних спостережень НПП «Дністровський каньйон».

5. Вивчення природоохоронних територій. Дзвенигород розташований у надзвичайно цінній частині Дністровського каньйону. Поблизу є, зокрема, геологічна пам'ятка природи «Дзвенигородське відслонення силуру», що входить до НПП «Дністровський каньйон». Це дозволяє поєднати польове навчання з дослідженням геоспадщини та природоохоронного менеджменту.

6. Дослідження екосистемних послуг. На базі стаціонару перспективними є оцінювання водорегулювальних, рекреаційних, культурних, освітніх та інших екосистемних послуг Дністровської долини.

7. Дослідження антропогенних трансформацій. Можна створити багаторічну базу даних щодо змін землекористування, сільськогосподарського освоєння схилів, рекреаційного навантаження, стану лісових і степових ділянок, забудови та туристичного використання долини Дністра.

8. Кліматичні та гідроекологічні дослідження. Стаціонар може бути пунктом спостережень за локальними проявами зміни клімату, температурно-вологостним режимом, посухами, екстремальними опадами, паводковими процесами та їхнім впливом на геосистеми.

9. Міждисциплінарна наукова база. Особливо цінним є поєднання географічних, екологічних, біологічних, геологічних, гідрологічних та соціально-географічних досліджень. Практика інших стаціонарів показує, що такі полігони можуть одночасно використовуватися для навчальних практик і тривалих наукових досліджень.

10. Підготовка наукових робіт. Матеріали стаціонару були основою для курсових, бакалаврських і магістерських робіт, дисертацій, наукових статей, картографічних моделей тощо.